

KULTURHISTORISK REGISTRERING

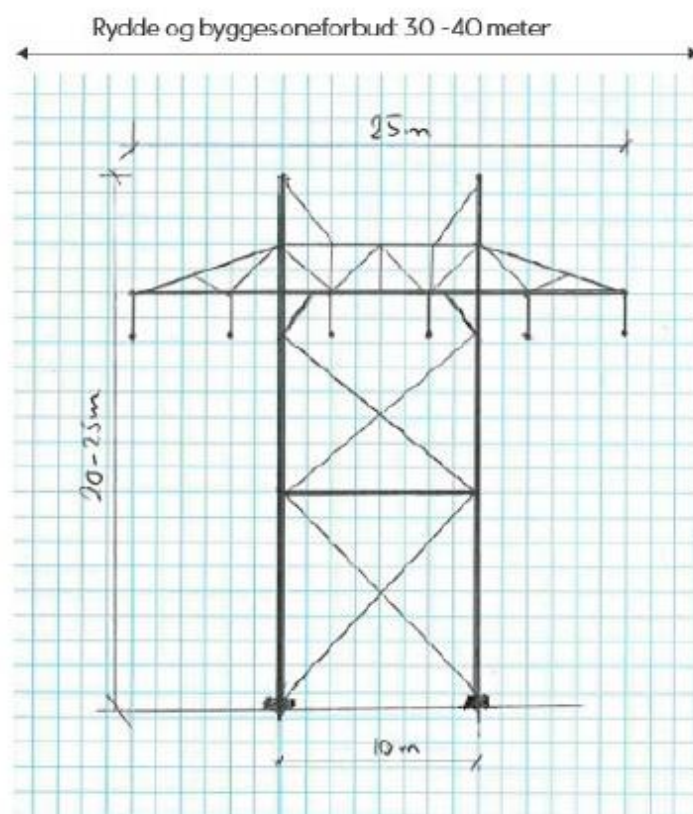
Torbjørn Preus Schou, 11. desember 2020

RAPPORT FRA KULTURHISTORISK BEFARING/REGISTRERING

Kommune:	Hammerfest		
Gårdsnavn:	Finnmarkseiendommen, Kvaløya		
Gnr./bnr., evt. fnr.:	19/1, 20/7, 21/1, 22/1		
Kartreferanse			
Tiltakshaver:	Equinor ASA		
Adresse:	Forusbeen 50, 4035 Stavanger		
Navn på sak:	Kraftlinje, Hygge vann - Melkøya		
Saksnummer:	20/19149 (TFFK) og 20/3414 (Sametinget)		
Prosjektnummer:			
Registrering utført:	10.09.2020	Ved:	Torbjørn Preus Schou (TFFK) og André Nilsen (Sametinget)
Rapport utført:	11.12.2020	Ved:	Torbjørn Preus Schou
Autom. fredete kulturminner i området: 14			
Nyere tids kulturminner i området: 2			
Fotodokumentasjon:			
Faglige konklusjoner:			
☐ Tiltaket er <u>ikke</u> i konflikt med kulturminner.			
Automatisk fredete kulturminner		Nyere tids kulturminner	
☒	Tiltaket er i konflikt	☐	Tiltaket er i konflikt
☐	Ingen synlige, potensiale under bakken	☐	Ikke påvist til nå, nærmere arkivsjekk påkreves
☐	Ikke vurdert	☐	Ikke vurdert
Videre saksgang (for saksbehandler):			
Registreringer		Merknader	
☐	Videre reg. ikke nødvendig	☐	Ingen merknad
☐	Videre reg. nødvendig	☐	Tilråd spesialområde
☒	Reg. fullført	☐	Tilråd dispensasjon
☐		☒	Foreløpig uavklart
Merknader:			

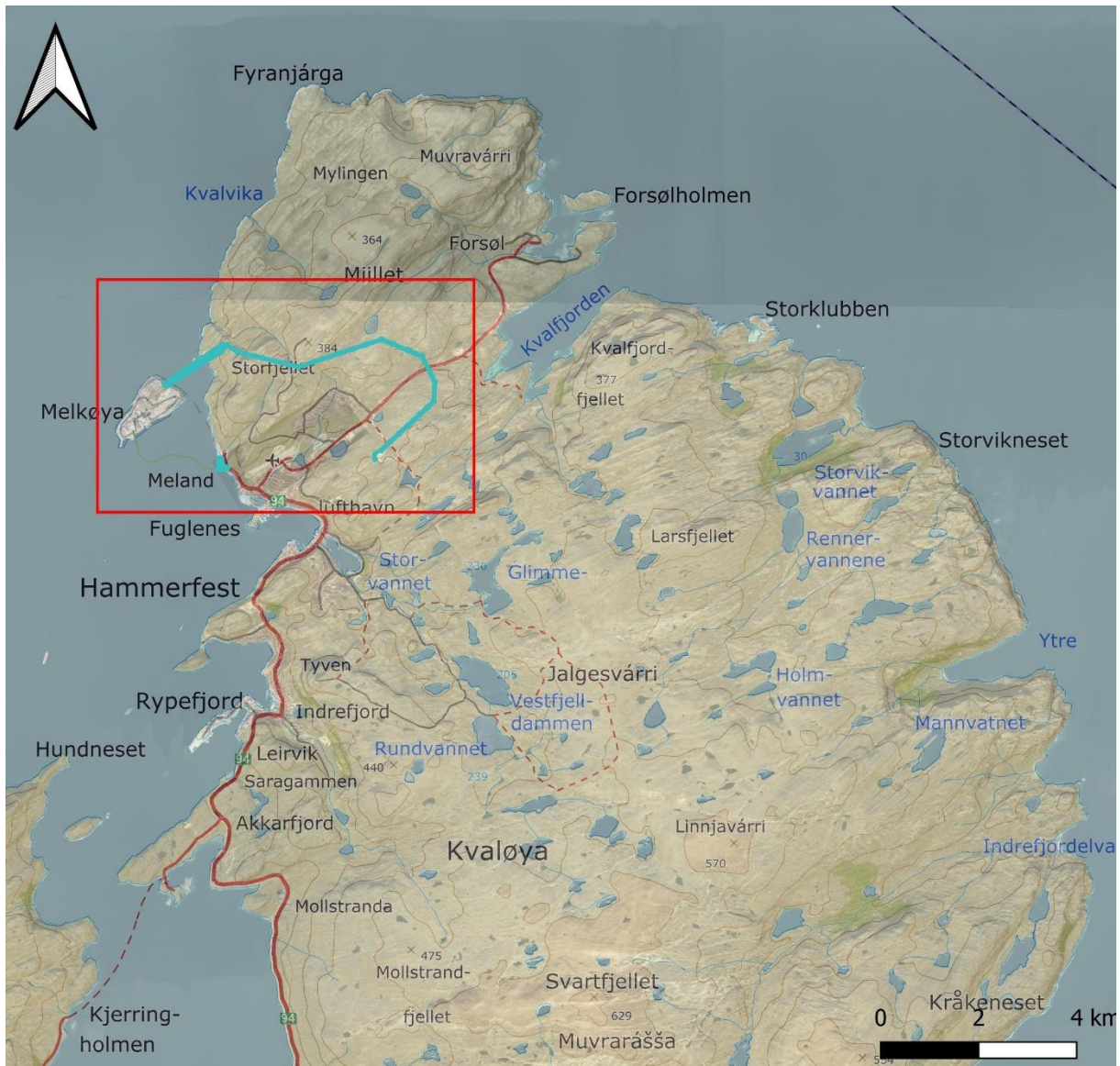
Bakgrunn for planen

Bakgrunnen for kulturminnebefaringen er at tiltakshaver Equinor ASA ønsker å bygge elektrifisere Hammerfest LNG-anlegg (jf. figur 2). I den sammenheng skal det oppføres kraftlinje i luftspenn fra transformatorstasjonen ved Hyggevang til Melkøya. På grunn av plasseringa til Hammerfest lufthavn må kraftlinja ta en ganske bred sving for å krysse Fuglenesdalen fra sør til nord (jf. figur 3). Noen andre tiltak er også tilknyttet utbyggingen, bl.a. riggområder. Mastene som skal oppføres er planlagt å være 10 m brede ved bakken, 20-25 m høye og 25 m brede ved spennet. Spennet i seg selv vil være 25 m bredt (jf. figur 1). Det skal ikke anlegges nye tilkomstveier, men brukes helikopter og snøscooter til transport av utstyr og materialer.

Figur 1: Skjematisk tegning av de planlagte mastene som skal oppføres fra Hyggevang til Melkøya og sentrale mål. På bakken skal de være ca. 10 m brede, mens i lufta er de opptil 25 m brede.

Ettersom planområdet strekker seg over et relativt stort område hvor kulturminner ikke kjennes i særlig grad fra før, vurderes det kulturminnefaglig som en landskapshorisont med potensiale for fangstlokaliteter og samiske kulturminner. Det foreligger LIDAR-data for området i sin helhet, men forundersøkelser kunne ikke påvise interessante anomalier, noe som nødvendiggjør overflatebefaring i felt.

Figur 2: Det planlagte tiltaket skal gå fra Hyggevaan til Melkøya utenfor Hammerfest, og krysser Fuglenesdalen i lia ned mot Kvalfjorden. Det går på nærmeste punkt ca. 1,6 km fra rullebanen på lufthavnen og omgir Hammerfest by på nord- og nordøstsiden.

Figur 3: Kraftlinja og mastene skal gå fra transformatorstasjonen og først nordøst mot Fållevággi og deretter nord over Fuglenesdalen og Fv8124 til Forsøl. Derfra går den nordvest til Storvannet og så vest-sørvest til riggområdet ved Skjåvikvannet. Det siste strekket går herfra og videre vest-nordvest til fjellet over Skjærvika, hvor luftspennet strekker seg over Melkøysundet. Det skal også være et riggområde langs veien i Fuglenesdalen. Mastepunktene visses med blå prikker.

Området

Tiltaksområdet er stort sett uutviklet vidde- og fjellandskap like nord og øst for Hammerfest lufthavn og Prærien. Fra Hyggevannt transformatorstasjon skal kraftlinjen strekke seg over 8,4 km til Melkøya, hvor de siste 1,5 km er i luftstrek over Melkøysundet. Altså er strekket som skal *befares* ca. 7 km i lengde, og kan fort utgjøre 25-50 m i bredde avhengig av terreng. Det er stedvis også ganske kupert og bratt, og andre steder relativt flatt.

Figur 4: Landskapet rundt planområdet – sett bort ifra bebyggelsen nær Hammerfest lufthavn – preges av helt treløse fjellområder med store og små grunnfjellpartier, store mengder morenestein og røyser, spredte vann i daler og forsenkninger og stedvis bratte ller. Lokalt er det spredte myrpartier, men hovedsakelig er terrenget tørt.

Metode

Planområdet ble saumfart ved visuell overflatebefaring, som er den mest hensiktsmessige metoden for arkeologisk registrering av fangstanlegg og samiske utmarksstrukturer. Overflatebefaring gjennomføres ved å vandre delvis sikksakk langs kraftlinjetraséen og rundt tiltaksområder og mastepunkt og undersøke om det er potensiale for konflikt med kulturminner. Planområdene, om enn stedvis noe bratt og tungt å traversere, var i hovedsak lett tilgjengelig og ble befart av undertegnede og André Nilsen fra Sametinget. Været var relativt godt høstvær, med vekslende sol og overskyet, samt enkelte spredte regnbyger. Det førte imidlertid ikke til utfordringer for registreringen. Droneflyvning var ikke aktuelt under befaringen, da planområdet lå for tett på Hammerfest lufthavn. Nøyaktig innmåling ble utført ved bruk av CPOS og Mesa2-innmålingsbrett.

Figur 5: Landskapet langs kraftlinja preges av treløse lier og høyder med svært mye løse morenestein og bergflater/klipper. Vegetasjonen domineres av kreklinglyng, gress og blå- og tyttebærlyng. Stedvis er det også steinur og mellom mange landskapsrom er det bratte overganger som skrenter, fjell, og skar. Bilde tatt fra skaret sørvest for Latnjavári mot øst og tjernet beliggende 191 moh der (foto: Torbjørn Preus Schou).

Beskrivelse

Landskapet i og rundt planområdet preges i all hovedsak av treløs vidde og fjellandskap, stedvis ganske flatt og stedvis bratte og steile partier og skar. Bergspring av grunnfjell, spredte kampestein og steinur og løs morenestein er gjennomgående for stort sett hele landskapet, med stort sett krekling, bærlyng, noe flattvoksende einer og gressvegetasjon mellom disse. Innimellom ligger spredte småvann og myrtjern, men i hovedsak er terrenget relativt tørt. Det går et myrdrag ned mot Steinvannet, og bekkefar og myrterreng preger likeledes de bratte liene østenfor Skjåvikvannet. Helt i vest faller landskapet steilt ned mot sjønære områder, til dels som stup.

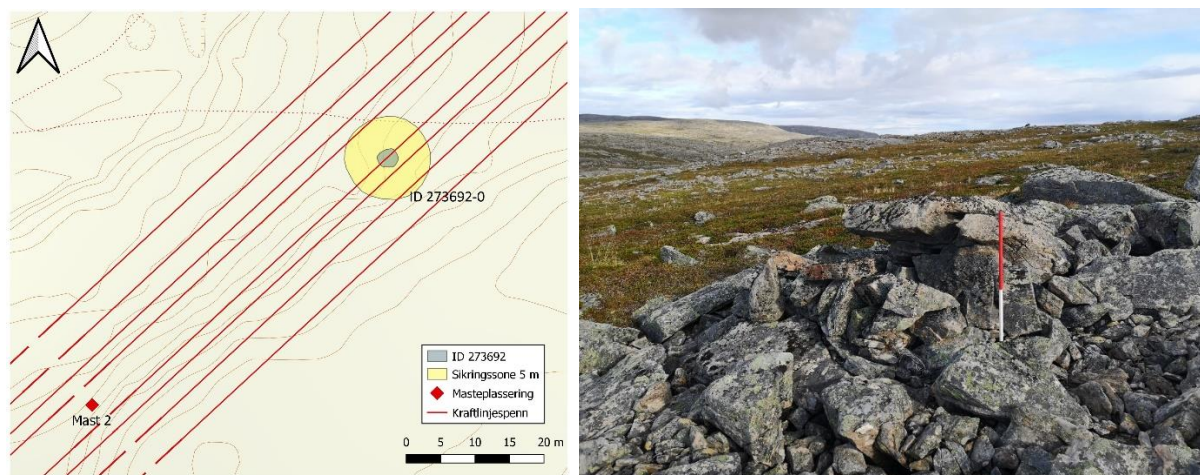

Figur 6: Tiltaksområdet og nyregistrerte kulturminner. De fordeler seg på fire lokaliteter, markert her med blå trekant og tildelte ID-nr. For detaljerte kart, jf. figurene 7, 8, 13 og 16.

Automatisk fredete kulturminner

Registreringen har påvist 14 automatisk fredete kulturminner i området fordelt på tre separate lokaliteter – et kjøttgjemme, et fangstanlegg med ledegjerder og bogasteller, og en sieidi.

Lokalitet ID 273692-0 – Kjøttgjemme

Figur 7: Plassering av kjøttgjemmet ID 273692-0 i forhold til kraftlinja (venstre). Det blir etter planen liggende midt under linja. Det består av en oppmuring under en større steinhelle, nær kanten av ei ur (høyre, tatt mot nord, foto/kart: Torbjørn Preus Schou).

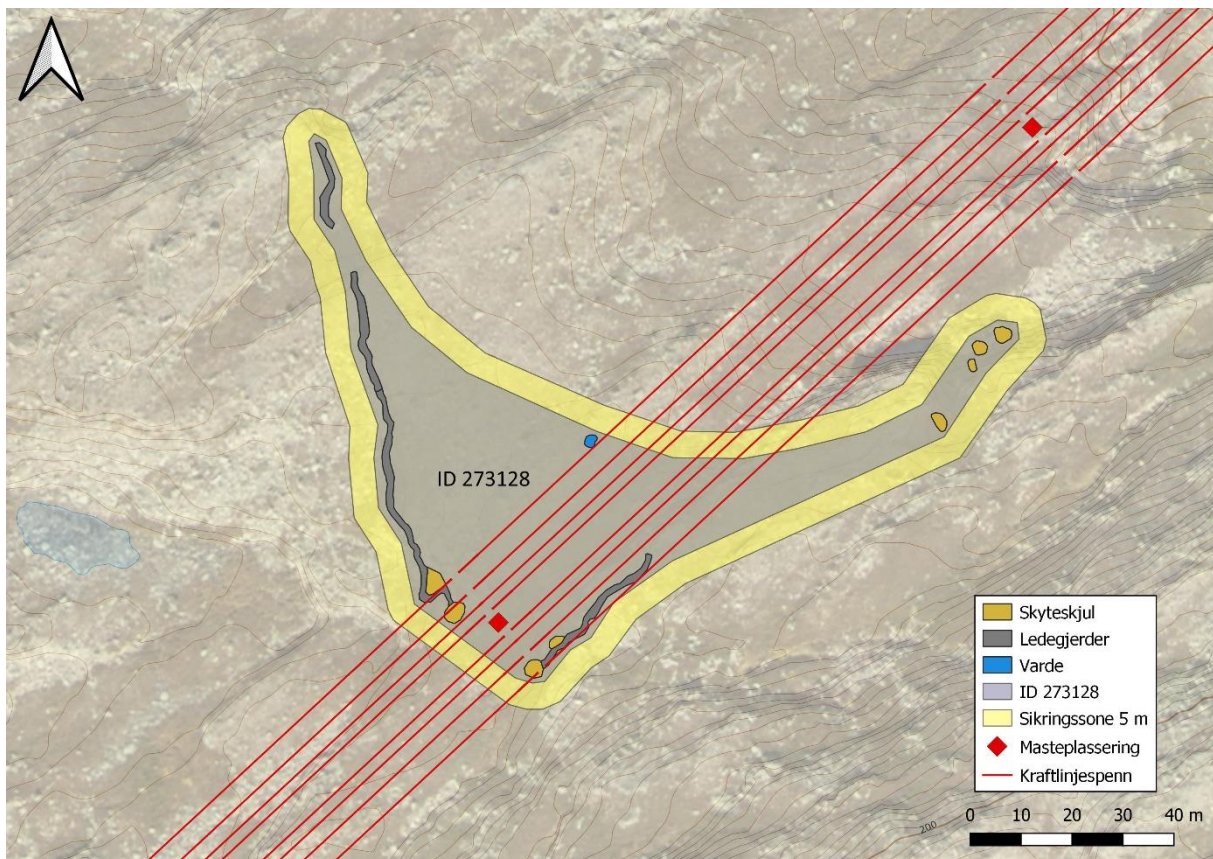
Et kjøttgjemme (figur 7) ligger under en større steinhelle nær kanten av en slakthellende ur på viddeflaten, jf. Sametingets beskrivelse og vurdering i appendiks 1.

Lokalitet ID 273128 – Fangstanlegg

Lokaliteten ID 273128 ligger like sørvest for og ovenfor skaret Fállevággi som strekker seg nordøstover ned mot Kvalfjorden, på et platå som ytterligere delvis avgrenses av en bratt li i øst og sørøst, samt en noe slakere li mot vest og nordvest. Nordover strekker en bred åsrygg seg og likeledes et flatere fjellparti mot sørvest. Det består av lange gjerder av tørrmurt stein mot nordøst og nordvest som ender i en åpning omgitt av skyteskjul, samt en ansamling skyteskjul i nordøstlig ende, nær toppen av Fállevággi. I tillegg tolkes en enkeltliggende kraftig varde på en flat kampestein i sentrale deler av anleggsrommet som en ledende varde for jaging av reinflokker inn i fella. Terrenget utgjør også stedvis en begrensende faktor for eventuell reinfangst. Under befaringen ble det påfallende nok påtruffet reinsdyr som trakk nettopp denne veien fra nord, langs ryggen og gjennom anlegget. Under følger beskrivelse av hvert kulturminne i anlegget.

ID 273128-1 – Ledegjerde

Lede- og/eller stengselsgjerde, bygget av stein hovedsakelig 30-50 cm (jf. figur 10, venstre). Bredden er rundt 1 m, men varierer noe avhengig av hvor man er. Likeledes med høyden som er 30-70 cm, men hovedsakelig rundt 0,5 m. Slynger seg fra et par skyteskjul ved åpning i systemet og nordvest/nord-nordvestover. Gjerdet strekker seg opp mot en smal åpning i gjerdet liggende ca. 43 m nordvest for skyteskjulet ved hovedåpningen og fortsetter opp til 70 m.

Figur 8: Fangstanlegget ID 273128 består av ledegjerder i stein som leder mot en åpning hvor det er et knippe bogasteller. Forlengelsen av det østre ledegjerdet, mellom dette og bogastellene i nordøst, går over i en naturlig skrent som fungerer som hindring. Midt i anleggets nordlige kant, oppå en kampestein, ligger det en varde som kan ha fungert som fokus ved jaging fra nord. Mast 4 (rødt punkt) er planlagt å settes opp midt i fangstanleggets åpning og spennet ligger tvers over sentrale deler av det.

ID 273128-2 – Ledegjerde

Lav rest av ledegjerdet lenger sørøst, ligger helt i nordvest, noe adskilt fra hovedsystemet med et søkk imellom. Bygd av stein 20-50 cm og høyde 30-40 cm. Lengde ca. 17 m.

Figur 9: Gropa på vestsida av anleggets sørlige åpning (ID 273128-5), i enden av den vestlige muren er ikke like tydelig som den på andre siden av åpningen, men kan i konteksten tolkes som skyteskjul (venstre). Det er imidlertid en liten mulighet for at det er en slags tuftaktig struktur. Bakkenfor denne var det et par andre steder som var modifisert slik at de kunne fungere som skyteskjul. Midt i den vide, nordlige åpninga til anlegget lå den en ganske kraftig varde (ID 273128-4) på en jordfast kampestein som tolkes som ledevarde for jaginga, slik at reinflokken ble ledet rett inn i fangstanlegget (høyre). Tatt mot henholdsvis nord og sør-sørvest (foto: Torbjørn Preus Schou).

ID 273128-3 – Ledegjerde

Lede- og/eller stengselsgjerde liggende SV-NØ i forlengelsen av en skrent lenger NØ og danner sammen med denne en barriere i systemet. To skyteskjul ligger i SV-lige ende av gjerdet. Det er delvis bygget over større stein i terrenget, stort sett bygd av stein 30-50 cm og er 0,5-1 m bredt og hovedsakelig 50 cm høyt. Det forsvinner gradvis i NØ hvor høydeforskjell i terrenget overtar som barriere og fortsetter slik i økende grad helt opp til gruppen med skyteskjul i NØ.

Figur 10: Den vestlige ledemuren (ID 273128-1) er særlig tydelig og stedvis ganske kraftig om enn bare opptil 70 cm høy (venstre), men begge murene ender i en gropstruktur med til dels oppbygd mur vendt inn i anlegget. Særlig ID 273128-7 (høyre) i sørenden av det østlige ledegjerdet er et dypt og godt skjul som tydelig kan kontekstuellet sett tolkes som et skyteskjul (høyre). Tatt mot henholdsvis sørøst og nordvest (foto: Torbjørn Preus Schou).

ID 273128-4 – Ledeverde

Varde (jf. figur 9, høyre) bygd av flate heller oppå en flat, halvmetert høy kampestein (ca. 1,5 x 1,5 m stor). Mål ca. 1 x 0,5 m i flate, ca. 50-60 cm høy. Noen av hellene har rast ned på bakken rundt. Ligger plassert slik at den kan ses på avstand selv om man ikke ser skyteskjul eller ledegjerder og kan ha fungert som fokuspunkt for reindrevet.

Figur 11: I den nordøstlige enden av fangstanlegget ligger det en ansamling strukturer som tolkes som bogasteller eller mulige bogasteller. Disse ligger nær et skar opp skrenten i som utgjør forlengelsen av den østlige muren og kan ha blitt posisjonert der for å hindre dyr i å flykte den veien. Ved bunnen av skrenten er den en ur med en stor kampestein som huser to tydelige skyteskjul (ID 273128-9 og -10, førstnevnte i bildet til venstre), mens oppå terrassen bak ligger en halvmåneformet mur med fordypning bak som trolig også er et skyteskjul (ID 273128-11, høyre). Tatt mot henholdsvis vest og nordvest (foto: Torbjørn Preus Schou).

ID 273128-5 – Skyteskjul

Gropaktig forsenkning omkranset av en lav mur på ca. 0,5 m bredde og 20-40 cm høyde (jf. figur 9, venstre). Kampestein i vest og nordvest hvor ledegjerdet starter. Indre mål ca. 2,5 x 2 m. Kan ligne en tuft eller lignende, men er i konteksten trolig et bogastelle.

ID 273128-6 – Skyteskjul

Skyteskjul. Tørrmur oppå og rundt en større stein, med en flate på rundt 1 x 1 m bakenfor (sør-sørvest). Høyde 50-60 cm, bredde ca. 2,5 m. Svakt halvmåneformet.

ID 273128-7 – Skyteskjul

Tydlig grop omgitt av steinmur, ganske lik nr. 5 på andre siden av gjerdegapet, men betraktelig dypere (jf. figur 10, høyre). Diameter ca. 3 m og dybde fra 50 til 80 cm. Trolig bogastelle av noe slag.

ID 273128-8 – Skyteskjul

Mulig bogastelle. Ligger som en utposning på ledegjerdet, men har ikke spesielt høye murer. (ca. 20-40 cm). Stein i indre bunn, mål ca. 2,5 x 1,5 m. Vendt inn mot fangstområdet.

Figur 12: Oversiktsbilde over fangstanleggets sørlige og vestlige del. Bogastellet ID 273128-7 kan anes midt i bildet (sidelengs) og like over steinen i front med svart lav. Terrenget og all morenesteinen spredt utover gjør det vanskelig å skimte resten av strukturene mot det underliggende landskapet. I horisonten ser man Miilletalås (Steinfjellet). Tatt mot nordvest (foto: Torbjørn Preus Schou).

ID 273128-9 – Skyteskjul

Skyteskjul i ur, delvis bak en stor stein, med skrent bakenfor (jf. figur 11, venstre). Mur bygd opp rundt grop i ur i en rektangulær form. Høyde sett bakenfor ca. 60 cm, diameter i flate 3 m. Vendt med skyteretning inn mot fangstområdet i vest og nordvest.

ID 273128-10 – Skyteskjul

Skyteskjul bygget opp bak stor kampestein, med tørrmur oppå steinen og i visuelle åpninger ut mot fangstområdet i nordvest. Ytterligere oppmuring i nedkant (nord). Området bak ca. 3 x 2,5 m, høyde på mur sett bakfra ca. 70 cm. Godt skjul.

ID 273128-11 – Skyteskjul

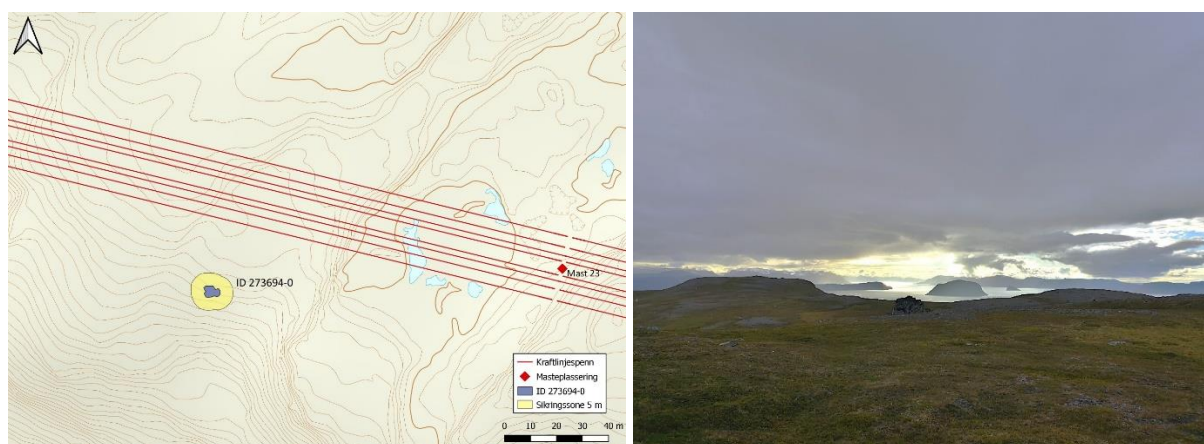
Halvmåneformet skjult bygd av tørrmur på en terrasse ovenfor de andre (jf. figur 11, høyre). Murens høyde ca. 40 cm, og rundt 3 m lang. Svak bolleformet fordypning bakenfor. Vendt med skyteretning mot lite, lokalt skar like mot nord og nordøst, mellom denne og de andre bogastellene.

ID 273128-12 – Skyteskjul

Streng av mulig tørrmurt stein. Ca. 0,5 m bred og 2,5 m lang på tvers av nordvesthellende flate kledd i krekling. Ligger delvis ned i en sprekk og kan være naturformet, men påfallende plassering. Vendt mot lite, lokalt skar i sørvest. Mur imidlertid bare ca. 30 cm høy og flate bak helt åpen mot nordvest.

Lokalitet ID 273694-0 – Sieidi/offerstein

På flatene vest for Skjåvikvannet, med vidt utsyn utover fjordene og øyene sør og vest for Kvaløya ligger en delvis sprengt kampestein helt for seg selv (figur 13 og 14). Tilknyttet denne var en liten oppmuring på berg hvori det var plassert, delvis som fundamentstein, en lys chertaktig stein (ca. 30 cm) som ikke påtreffes i den lokale geologien (jf. figur 15), samt en middels stor (ca. 10 cm) semi-kubisk kvartsstein med bergkrystaller. Oppå og øverst på kampesteinen var det lagt en større (ca. 20-30 cm) hvit kvartsstein. Alle elementene samlet – både de tilførte og de naturlige – gjør at den kan tolkes som en sieidi (samisk offerstein), jf. Sametingets beskrivelse og vurdering i appendiks 1.

Figur 13: Sieidens plassering i forhold til den planlagte tiltaket (venstre). Den vil bli liggende rundt 25 m sør-sørvest for linja, omtrent midt mellom mast 23 og 24. Steinen ligger ensomt og påfallende til i landskapet med vid utsikt over regionen rundt (høyre) (foto/kart: Torbjørn Preus Schou).

Figur 14: Sieidien ID 273694-0 sett mot sørvest, med fjordene, Sørøysundet og Håja mulig å skimte bakenfor. Den er sprengt opp i flere stykker liggende sammen og svært påfallende. Opp kan anes den hvite kvartssteinen som kan tolkes som en såkalt «hodestein». Til venstre ses den lille muren og en staur.

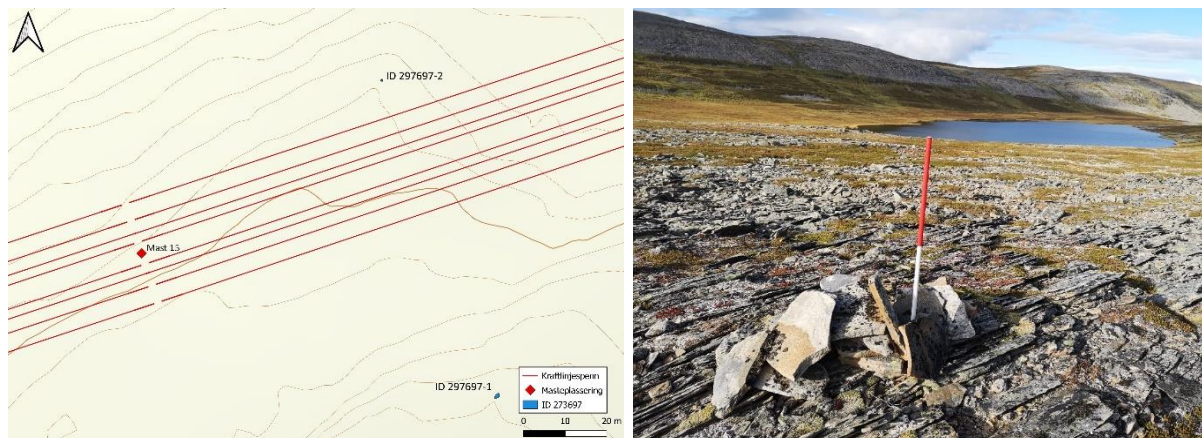
Figur 15: Sieidien ID 273694-0 sett mot nordvest, med den lille muren på berget foran. Inni oppmuringa lå en lys chertaktig stein som trolig har kommet annensteds fra (høyre). Personen på bildet er André Nilsen fra Sametinget (foto: Torbjørn Preus Schou).

Nyere tids kulturminner

Det ble funnet en lokalitet med nyere tids kulturminner i området, to små varder av nyere dato.

Lokalitet ID 273697 – Varder

To små varder (figur 16) ligger på hver side av det planlagte luftspennet, ca. 80 m fra hverandre og rundt 9 og 50 m unna kraftlinja. De ligger på bare bergflater i den slake hellingen sørvest for Steinvannet, jf. Sametingets beskrivelse og vurdering i appendiks 1.

Figur 16: To små varder i hellingen nord-nordøstover ned mot Steinvannet (høyre), begge som vil bli liggende i nærheten av luftspennet øst for mast 15 (venstre), men vurderes som ikke-fredet (foto/kart: Torbjørn Preus Schou).

Figur 17: Planområdet er utpreget nordlig fjellandskap med mye bare åsrygger, høyder og slake dalførere fulle av løs morenestein, ur og bergflater, med spredte bratte partier og skar. Tatt øst-sørøstover fra toppen av alpinbakken ved Skjåvikvannet med gokartbanen og boligområdene midt i bildet og veien opp mot Hyggevang i bakgrunnen (foto: Torbjørn Preus Schou).

Konklusjon

Planområdet ble undersøkt ved visuell overflateregistrering sammen med André Nilsen fra Sametinget. Det ble påvist fire nye lokaliteter med til sammen 16 enkeltminner. Flesteparten (12) av disse ligger innunder fangstlokaliteten ID 273128. De øvrige (ID 273692, ID 273694 og ID 273697) regnes som utpreget samiske kulturminner og er derfor Sametingets forvaltningsansvar. Deres uttalelse er vedlagt som appendiks 1. Når det gjelder fangstanlegget ID 273128 må det søkes om dispensasjon for tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner, jf. Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (Kulturminneloven) § 8, dersom tiltaket ikke kan omgå lokaliteten. Det er særlig en utfordring at mast 4 etter planen skal plasseres midt i den sørvestlige åpningen til anlegget. Dersom masta kan flyttes et stykke sørvestover vil graden av inngrep begrenses til visuell skjemming grunnet linjespenet. Dette må også søkes om dispensasjon for, men vil trolig være mindre problematisk å bøte på.

VADSØ, 11. DESEMBER 2020

.....

Torbjørn Preus Schou

APPENDIKS 1 – Sametingets befaringsrapport kraftlinje til Melkøya

Saksnr: 20/3414

Fylke:	Troms og Finnmark	Kommune:	Hammerfest
Sted:	Hammerfest		
Tiltakets art:	Elektrifisering av Melkøya med kraftlinje fra Hyggevan		
Tiltakshaver:	Equinor		
Tidsrom:	10. september 2020		
Registrator:	André Nilsen		

Befart område:

Hele det planlagte strekket der kraftlinjen skal gå. Fra Hyggevan kraftstasjon til like ovenfor Fjellvika.

Registrerte kulturminner:

ID 273692 – Kjøttgjemme. Ca. 3 m. diameter. Består av et opptil 50 cm høyt hulrom inn under større flat steinblokk. Det er tørrmurt steiner rundt hulrommet på opptil 50 til 60 cm høyde. Innvendig er det godt ly for vær og vind. Ligger nokså bra gjemt i en steinur.

ID 273697-1 – Varde. 40 cm høy, 80 cm bred, 140 cm lengde. Oval form, nedrast. Mulig retningsvarde som peker NØ-SV med en kantstilt steinhelle. Sannsynligvis ikke fredet.

ID 273697-2 – Varde. Ca. 30 cm høy, 30 cm bred, 50 cm lengde. Nedrast. Kan også være retningsvarde som forrige. Sannsynligvis ikke fredet.

ID 273694 – Sannsynlig offerstein. En ca. 5 m bred og 2,5 m høy steinblokk som ser ut til å være splittet i tre deler. I midten er det en større sprekk der det lå biter av en eldre type glassflaske. På den ene siden av steinblokken er det en mindre steinsetning bestående av flere knyttneve til hodestore steiner. En av disse er en stein av type chert som ikke finnes naturlig i området. En større hvit kvartsstein var også stukket inn under denne oppmuringen. Det er også stukket to trepinner inn ved siden av steinblokka her. På toppen av den største delen av steinblokka er det plassert en litt større hvit kvartsstein. Denne kan være en såkalt hodestein som er kjent fra flere andre samiske offerplasser.

Vurdering:

Kjøttgjemme ID 273692 vil komme like under kraftlinjen og vil dermed skjemmes av denne. Under bygging av linjen må man påse at kulturminnet ikke skades. I anleggsfasen bør man merke kulturminnet med pinner rundt sikringssonen.

Offerstein ID 273694 kommer et lite stykke fra kraftlinjen og vil ikke berøres direkte. Den vil likevel bli noe visuelt skjemmet. Under anleggsarbeidet i nærheten av dette kulturminnet må maskiner og annet utstyr kun brukes i selve kraftlinjetraseen.

Sted og dato:

Romssa/Tromsø, 26. november 2020

André Nilsen